

KÜLTÜREL ÜRETKENLİK BAĞLAMINDA YARATICI AKTÖRLER
(NEVŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ)
CREATIVE ACTORS IN THE CONTEXT OF CULTURAL PRODUCTIVITY
(NEVSEHİR PROVINCE EXAMPLE)

KÜBRA YILDIZ ALTIN

Arş. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Bölümü
Res. Assist Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Science and Letters, Department of Turkish
Folklore

kubrayildiz89@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0001-9788-2844>

Atıf / Citation

Yıldız Altın, K. 2021. "Kültürel Üretkenlik Bağlamında Yaratıcı Aktörler (Nevşehir İli Örneği)". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- Journal of Turkish Researches Institute*. 71, (Mayıs- May 2021). 327-350

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 29.12.2020
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 12.01.2021
Yayın Tarihi- *Date Published* : 15.05.2021
 : <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4466>

İntihal / Plagiarism

This article was checked by iThenticate programında bu makale taranmıştır.

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- *Journal of Turkish Researches Institute*

TAED-71, Mayıs- May2021 Erzurum. ISSN 1300-9052 e-ISSN 2717-6851

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunited>

KÜLTÜREL ÜRETKENLİK BAĞLAMINDA YARATICI AKTÖRLER
(NEVŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ)
CREATIVE ACTORS IN THE CONTEXT OF CULTURAL PRODUCTIVITY
(NEVSEHİR PROVINCE EXAMPLE)

KÜBRA YILDIZ ALTIN

Öz

Kültür endüstrisi kavramıyla doğrudan ilişkili olan “yaratıcı endüstri”, son yıllarda sıklıkla ifade edilen ve üzerinde çalışma yapılan bir alan haline gelmiştir. Kültür ile ekonomik değeri birleştiren bir kavram olan kültür endüstrisi, yaratıcılık ile bir araya geldiğinde “yaratıcı endüstrileri” meydana getirmektedir. Yaratıcı insanların ürettiği ürünlerin oluşturduğu yaratıcı endüstriler zanaattan sanata, reklamdaki videoya ve yayıncılıktan yazılıma kadar toplumun hemen her alanında faaliyet gösterebilmektedirler.

Şehirlerin kalkınmasında büyük etkisi olan yaratıcı sınıflar “yerelden evrensel” dönüşümü sağlayacak aktörlerdir. “İnsan sermayesi” yaklaşımı olarak isimlendirilen bu değerlendirme biçimi, UNESCO kapsamında yürütülen “Yaratıcı Şehirler Ağı”, “Yaşayan İnsan Hazineleri”, “Marka Kentler” gibi programlarla desteklenmektedir. Söz konusu programların yürütülmesinde bölge veya şehir cazibesinin artırılması öncelikli olarak alınmaktadır. Kültür turizmiyle de bağlantılı olan bu uygulamalar, yaratıcılıkla doğrudan ilişkilidir.

Yaratıcı endüstri bağlamında kültürel üretkenliğin temel alındığı bu çalışmada, Nevşehir örneğinde yaratıcı aktörlerin bölgesel kalkınmadaki rollerinin tespiti amaçlanmıştır. Yöntem olarak R. Florida’nın geliştirdiği “3T modeli” kullanılmış, Nevşehir’deki yaratıcı sınıf üzerinde durularak bölgenin yaratıcı endüstri içindeki yeri tespit edilmiş ve bu endüstrinin geliştirilmesi konusunda çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültür Ekonomisi, Yaratıcı Endüstri, Kültür Turizmi, Yaratıcı Aktörler, 3T Modeli.

Abstract

“The creative industry” has become an area frequently studied and studied in recent years. The culture industry creates “creative industries” when combined with creativity. The creative industries produce products in every area of the society, from craft to art, from advertising to video and from publishing to software.

The creative classes are the actors that will provide the transformation “from local to the universal”. This type of evaluation, known as the “human capital” approach, is supported by programs such as “Creative Cities Network”, “Living Human Treasures”, “Brand Cities” carried out under UNESCO. In the implementation of these programs, it is important to increase the attractiveness of the region or city. These practices, which are also linked to cultural tourism, are directly related to creativity.

In this study, it is aimed to determine the roles of creative actors in regional development in the case of Nevşehir province. This method is based on “the 3T model” developed by R. Florida. In this context, the creative class in Nevşehir was emphasized; the place of the region in the creative industry was determined and suggestions have been made on this issue.

Key Words: Cultural Economy, Creative Industry, Cultural Tourism, Creative Actors, 3T Model.

Structured Abstract

The designs of the cities change with the evolving creativity. Today, The "Design Cities" theme in the "Creative Cities Network" within the scope of UNESCO is a harbinger of change. Therefore, as the technological reliance on materials in building construction increases, architects will be able to create higher and more visually satisfying designs. This situation, which is naturally related to technological development, also shows the potential of countries advancing in technology to create "cities of the future" where they can use their creativity in every field.

The future will progress in harmony with creativity. In such a case, creativity will not only be in the field of architecture, but will come to the fore in every subject that concerns humanity. In this context, the study is based on the cultural industries shaped on the basis of creativity. It evaluates these industries in the context of cultural productivity. Nevşehir province was chosen as the sample in the study, and the creative class here was handled with a holistic and critical perspective.

The 3T model proposed by Florida is based on the study. This model is a method frequently used in local development-oriented studies. The model suggested by the researcher was used in accordance with research and publication ethics, and an ethics committee decision was not required.

Three basic structures are needed for a region to grow. The key to understanding the new economic geography of creativity and its positive effects on economic consequences with Florida's modelling is the "3T" model. 3Ts are a model used to explain why some cities are not growing despite some technology reserves and world-class universities. When this model is read in reverse, it is revealed what are the keys to a city's growth and economic development.

Depending on the 3T model, there are three basic features a region should have. According to the model, regional growth is only possible in this way. "Attracting creative people", "creating innovation" and "promoting economic growth". In this context, the regional growth power derives from the creative class that is open to innovation and approaches innovation and differences with tolerance, that is, prefers places with high quality of life.

Technology in Florida modelling is a concept related to the extent to which a region, city or country benefits from technology. It is accepted by economists that technology is the key to growth. In this model, "creative class" in a region refers to "human capital". Economists agree that talented, ambitious, educated and entrepreneurial people are a central force in economic progress. The last item is tolerance, a concept related to how innovations are met. Factors such as school and education, recreational and recreational environments, residences and natural environment, accessibility, the political and social environment of a region, city or country indicate the quality of life of that place. Cities where various scientific, social and cultural activities can be carried out easily, ideas can be expressed freely and differences are tolerated are places where understanding and creativity are high.

One of the biggest institutions that have the power to transform the city is the universities located in the city. One of the indicators of the creative class is the number of higher education and higher education areas. Along with the state university operating under the name of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, there is also a foundation university under the name of Cappadocia University in the city.

Another indicator of the creative class of the city is the number of those receiving higher education and higher education. Writers, musicians and music performed by the institution, painters, photographers, graphic artists and the products they designed, facilities serving the social and cultural area within the university are creative cultural resources. Symposiums, congresses and conferences organized by the university in particular attract the creative class to the city. This situation also exemplifies the university's role in the city.

Until today, various books on culture and history of Nevşehir have been published under the sponsorship of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University. At this point, in addition to its educational

function, the university has served as and continues to be the publishing industry, one of the creative cultural sectors.

Nevşehir and its region is one of the important centers in terms of handicrafts (being the place of tradition creators) as well as its historical structure. Handicrafts such as carpet and rug weaving in Ürgüp and Avanos, pottery in Avanos, and onyx stone embroidery in Hacı Bektaş constitute the creative potential of the region.

The masters of the poetry tradition performed (Poet Sadık Gül, grandson of the late Refik Başaran, Refik Başaran with the same name and surname) in the region are among the creative actors. In this respect, adding new ones to the creative actors of Nevşehir living in Nevşehir with new studies in the field of audio arts will contribute to the creative economy of the region.

Pottery is one of the common traditional professions in Avanos of Nevşehir. This art space, which is not only artistic but a source of income, is a material that is used in almost every area from ornaments to traditional cuisine of the region. Pottery masters are among the creative actors of the region.

Nevşehir gastronomy is also an art space and the cook of this culture is a creative actor of that culture. Culinary culture appeals to both the palate and the eyes. Culinary culture, one of the creative areas of the cultural industry, is also one of the themes in the Creative Cities Network.

Dramatic arts are among the areas where creativity is used at a high level. Various dramatic arts are performed in the region. This is an important step for regional development and individualization of women. It is noteworthy that the state university in the region also has a theater club and performs plays in various periods.

As a result, cultural management in Nevşehir province should be more planned. In the context of cultural production, practices specific to creative actors should be encouraged. In this process, the local government and other institutions and organizations in the province, especially the university, should act in cooperation.

The class, which is named as the creative actor in the province of Nevşehir and is a part of the culture industry, should be supported especially at the point of using technology. Nevşehir municipality must be included in one of the cities networks determined by UNESCO. Studies on this issue should be started immediately. This will contribute to the development of the creativity of the region. In addition to all these, especially intangible cultural heritage products of the region should be promoted in the new destination areas of the province. In this way, studies for the culture industry will support creative actors.

Giriş

Yaratıcılığın ne olduğu, küreselleşme çağında yaratıcılığın evrimleşip evrimleşmeyeceği, geleceğin şehirlerinin nasıl olacağı gibi soruları çoğaltmak mümkündür. Bu çalışmaya klasik bir tanımla başlamaktan veya giriş yapmaktansa geleceğin yaratıcılığını hayal etmek çalışmanın boyutlarını daha da ileriye taşıyacaktır. O halde, geleceğin şehirlerinin nasıl olacağı üzerine düşünülmelidir. Bu sorunun birden fazla cevabı olmakla birlikte en kapsayıcı cevap şu olabilir. Geleceğin şehirleri daha akıllı olacak ve bir tür yaşayan organizmalara dönüşecektir. Bu noktada şehir yönetimi ve planlaması kilit bir rol oynayacaktır. Gelecekte gök çiftliklerinin kurulması, çatılarda yağmur toplama sistemlerinin geliştirilmesi, kaldırımlarda atılan her adımı/kinetik enerjiyi elektronik enerjisine dönüştüren ayakkabıların icat edilmesi ve park alanlarının akıllı hale getirilmesi gibi yaratıcılık ürünü olan “şehirsel evrimleşmelerin” görülmesi muhtemeldir. Evrimleşen yaratıcılıkla beraber kentlerin tasarımları da değişecektir. Günümüzde UNESCO kapsamındaki “Yaratıcı Şehirler/Kentler Ağı” içerisinde “Tasarım Şehirleri” temasının bulunması bu değişimin habercisidir. Örneğin, Japonya’da şehrin estetik görüntüsünü bozduğu gerekçesiyle şehir manzarasında görülen boşluğu kapatmak için havada asılı gibi duran bir gökdelen inşa edilmiştir. Tamamen şehrin peyzajının iyileştirilmesine yönelik olan bu uygulama, aynı zamanda yaratıcılığın üst düzeyde kullanıldığı örneklerden biridir (Discovery Channel 2009). Dolayısıyla bina yapımındaki malzemeler hafifleyip bu malzemelere teknolojik olarak güven arttıkça mimarlar daha yüksek ve görsel açıdan daha tatmin edici tasarımlar gerçekleştirebileceklerdir. Teknolojik gelişmeyle doğal olarak ilişkili olan bu durum, aynı zamanda teknolojiye ilerleyen ülkelerin yaratıcılıklarını her alanda kullanabilecekleri “geleceğin şehirlerini” yaratma potansiyellerini göstermektedir.

Binaların tamamen medyanın yeni bir formunu alması neredeyse kaçınılmazdır. Bu bağlamda akıllı kentler oluşacak ve geleceğin bina duvarları dijital olacaktır: dijital beton, dijital tuğla, dijital su duvarı, dijitalleşen çağda, yer kaplayan ve su israfına neden olan su çeşmeleri yerine dijital su veya çeşme yaratıcılığın boyutlarını örneklemektedir. Böyle bir yapılanmada ihtiyaç duyulan enerji ise yine doğal yollarla sağlanabilecektir: Yürüme, koşma gibi yollar oluşan kinetik enerjiyi elektronik enerjiye dönüştürebilen cihaz geliştirilmiş durumdadır (Aykanat 2017).

Yaşanan sorunlar, eğer doğru okunabilirse, çözümler üretme sürecinde işlevsel olabilirler. Mevcut bir sorunun çözümü için aranan yollar, bir bakıma, yaratıcılığın üst düzeyde kullanılabilmesi için alanlardır. Sorunların giderilmesi için önerilecek yollar, yaratıcı düşünmeyi beraberinde getirir. O halde çözüm arayışı, sorunları algılayıp tespit ettikten sonra geliştirilebilecek politikalarla mümkün olacaktır.

Geleneksel bilginin canlı bir şekilde varlığını sürdürdüğü yaşayan kültürel miraslar ve ekonomi arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır. Günümüzün gelişmiş, modern sanayi toplumlarının gelenek bilgisinden ve yerelin kültürel belleğinden esinlenerek “kültürel ekonomik değer üretmeleri”, bu bilginin gelir sağlayıcı ekonomik bir değere dönüştürülebileceğini örneklemektedir. Bu bağlamda geleneksel bilgidен hareketle gerçekleştirilecek bir üretim, özgünlüğü beraberinde getirecek ve bu sayede yeni yaratıcılık alanlarının önünü açacaktır (Özdemir 2018: 22, Zengin ve Kılınc Ürkmez 2013: 93-94).

Özgünlük ve yaratıcılık, birbirini besleyen iki temel ögedir. Özdemir'in (2020: 3) belirttiği gibi günümüzde hâkim olan kültürel yaratıcı çağ, sanayi kentinden yaratıcı kente dönüşümü beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm, özgünlükler alanı olan kültürel mirasların yaratıcı ekonomiye eklenmesini sağlamıştır. Diğer bir ifadeyle, geleneksel bilginin ekonomik değeri ve dönüştürücü gücü fark edilmiştir. Bu bakımdan geleceğin ekonomik gücü, geleneksel bilginin içinde bulunduğu yaşayan kültürel mirasların üzerinde yükselecektir.

Yeni ve yaratıcı ekonomi endüstrilerini bünyesinde bulduran ve istihdam sağlayan; kalifiyeli çalışanların yoğunlaştığı, festivaller ve çeşitli sanat gösterileri gibi dinamik bir kültürel ortama sahip olan yaratıcı kentlerin esin kaynakları, özgün nitelikler taşıyan kendi kültürleridir. Bu bakımdan günümüz ekonomisi, "kentlerin kültür ekonomileri" üzerinde büyümektedir (Şimşek ve Güven 2017: 1132).

1. Yöntem

1.1. Florida ve 3T Modeli

Çalışmada Florida'nın önerdiği 3T modeli temel alınmıştır. Bu model, yerel kalkınma odaklı veya belirli bir şehirdeki gelişmişliği ele alan çalışmalarda sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Bu bağlamda çalışmada kullanılan model, araştırma ve yayın etiğine uygun olarak kullanılmış olup ayrıca bir etik kurul kararı gerekmemiştir.

Bir toplumun kültürel kaynaklarını ekonomik değeri olan ürünlere dönüştürebilme kapasitesi, o toplumun yaratıcılığı ile paraleldir (Kumral 2010). Bu bağlamda ülkelerin yaratıcılık kapasitelerini ölçmeleri bir gereklilik halini almıştır. Ölçümler sonucunda ortaya çıkan veriler ise ele alınması gereken öncelikleri veya sorunları belirleme noktasında planlayıcılara çeşitli alanlarda yardım edecektir. Küreselleşmenin ve elektronikleşmenin en hızlı ilerlediği bir çağ olan 21. yüzyıl, yaratıcılığın pazarlandığı bir dönemdir. Bu devrede yaratıcılığın ekonomik değere dönüşmesi veya dönüştürülmesi, ülkelerin gelişmelerinde ve küreselleşmelerinde önemli ölçütlerden biri kabul edilmektedir.

Son zamanların moda kavramı olan yaratıcı ekonomiler yaklaşımında çoğu araştırmacı, özgünlük üzerinde odaklanmakta, bu çalışmalarda yaratıcılık temel bir element olarak ele alınmaktadır. Ekonomist Paul Romer tarafından geliştirilen "içsel (iç kaynaklı) büyüme teorisi", insan kaynağının yanı sıra araştırma ve geliştirmede yatırımların gerekliliğine odaklanmaktadır. Bu bağlamda "yaratıcılık vasıtasıyla üretilenler, insan yaratıcılığıyla ve düşünceleriyle temsil edilir". Yaratıcı ekonominin büyümesi, son yıllarda internet ve diğer multimedya aracılıklarıyla yeni yollar açan devasa teknoloji gelişimi tarafından desteklenmektedir (Kloudová ve Chwaszcz 2012: 56). Örneğin, Amazon veya alibaba.com gibi kuruluşlar bu türden şirketlerdendir. Bilim, kültür ve eğlenceye katkı yapan bu teknolojik gelişmeler, ticarileşmeyi de beraberinde getirmektedir.

Kültür ekonomisi temelli araştırmalarda yaratıcılık ve ekonomi ilişkisi, Richard Florida tarafından kuramsal bir tabana oturtulmuştur. Araştırmacıya göre "bölgesel ekonomi çıktıları, yaratıcılığı ve çeşitliliği sağlayacak alt yapı olmasına bağlıdır". Florida, yaratıcı ekonominin yükselişini incelediği *The Rise of Creative Class* (2012) adlı kitabında bölgesel ekonomik büyümeyi belirleyen ve 3T olarak isimlendirdiği üç

önemli faktör tespit etmiştir: “Teknoloji (Technology)”, “Yetenek (Talent)”, “Tolerans (Tolerance)”.

Bilişim ve iletişim teknolojilerinin (BİT) gelişimi, “yaratıcı sınıf” olarak adlandırılan “yeni toplum ve iş grubu bileşimi”nin yolunu açmıştır. Günümüzde bu sosyal grup üyeleri veya yaratıcı sınıflar, ekonomiyi geliştiren yeni fikirleri, teknolojiyi ve diğer yaratıcı ürünleri ekleyerek ekonomik büyümenin ana motorunu temsil etmektedirler. Yaratıcı işler arasında bilim, eğitim, kültür ile daha geniş anlamda ticaret, hukuk, finans ve sağlık hizmetleri alanında yer alan pozisyonlar sayılabilir (Kloudová ve Chwaszcz 2012: 57).

Ekonomi, kent ve yaratıcılık arasındaki ilişkiyi kuramsallaştıran Florida’ya göre (2012: 7) yaratıcılık, özellikle işverenler, yaratıcı insanlar ve yaşadığımız yerler tarafından çok çeşitli şekillerde motive edilmeli ve beslenmelidir. Bu süreçte kapitalizm, şimdiye kadar dışlanmış olan eksantrik ve uyumsuz grupların yeteneklerini yakalamak için erişimini genişletmiş durumdadır. Bu dönüşümde hoşgörü ve anlayışın üst bir değer olduğu şehirler/kentler, yaratıcı ve yetenekli kişileri kendilerine çekmektedir. Bu bağlamda Florida’nın (2012: 233) çalışmalarında elde ettiği sonuç şudur: Göçmenler, sanatçılar, bohemler için sosyal ve ekonomik niteliklerin var olduğu ve ayrıca irksal entegrasyona açık mekânlar ile yüksek kaliteli ekonomik büyüme yaşayan yerler arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, ekonomi alanında yüksek büyüme yaşayan yerlerde farklılıklara hoşgörü ve imkân tanıyan uygulamalar yer almaktadır.

Yaratıcılık, toplumda kurallar düzeni bakımından gelişmiş ülkelerdeki ekonomik büyüme için temel itici güç olarak görülen bir yolda daha etkileyici sosyal ve ticaret süreçleri yaratma ve çözme yeteneğindedir. Bu bağlamda yaratıcı çevre, “bilgi iş gücü”, “konum/mekân”, “yerelin gerçek sosyal ve kültürel donatımı” olmak üzere üç temel sütuna dayanır (Kloudová ve Chwaszcz 2012: 56-70).

Bir bölgenin büyümesi için üç temel yapı olması gerektiğini düşünen Florida’ya göre (2012: 228-236) yaratıcılığın yeni ekonomik coğrafyasını ve ekonomik sonuçları üzerindeki olumlu etkilerini anlamanın anahtarı “3T” modelidir. 3T’ler, teknoloji rezervlerine ve dünya standartlarındaki üniversitelere rağmen bazı şehirlerin neden büyümediğini açıklamakta kullanılan bir modeldir. Bu model tersten okunduğunda ise 3T, bir şehrin büyümesini ve ekonomik anlamda gelişmesini sağlayan anahtarları tespit etmeyi sağlamaktadır.

3T modeline bağlı olarak bir bölgenin sahip olması gereken üç temel özellik vardır. Bunlar bir araya geldiğinde bölgesel büyüme gerçekleşebilecektir: “yaratıcı insanları çekme (veya var olanlara odaklanma)”, “yenilik yaratma” ve “ekonomik büyümeyi teşvik etme”.

1.1.1. Teknoloji (Technology)

Teknoloji, bir bölgenin, şehrin/kentin veya ülkenin teknolojiye ne derece yararlandığı ile ilgili bir kavramdır. Teknolojinin büyümede anahtar özellikte olduğu ekonomistler tarafından kabul görmektedir. Sürekli değişen günümüzün küresel dünyasında teknolojinin hızına yetişmek zorunluluk halini almıştır. Bu süreçte ancak

kendini yeni çağın şartlarına göre revize eden şehirler yeniliğin merkezi olabileceklerdir.

Teknoloji ve yaratıcı sınıf arasındaki ilişkiyi ele alan Florida'nın (2012: 230-231) yararlandığı Teknoloji İndeksi'nden çıkardığı sonuç şudur: yaratıcı sınıf (creative class), yüksek teknoloji endüstrisi ve inovasyonun çeşitli kriterleriyle pozitif olarak ilişkili olmaya devam ederken, işçi sınıfı (working class) payıyla olan korelasyonlar genel olarak olumsuzdur. Dolayısıyla yaratıcı sınıfı bir bölgeye çeken temel etmen, bölgedeki iş gücünden ziyade teknoloji endüstrisidir.

Yaratıcılık ve teknoloji birbirine paralel iki yapıdır. Bu bağlamda patent sayısı (nüfusun yenilikçilik kapasitesi anlamına gelir), yazılım, elektronik, mühendislik gibi yüksek teknolojiye dayalı olan patentlerin sayısı ve Ar-Ge harcamalarının GSMH içindeki payı, bölgelerin teknoloji düzeyi belirlenirken kullanılan ölçütlerdendir (Kloudová ve Chwaszcz 2012: 61).

1.1.2. Yetenek (Talent)

Yetenek, bir bölgedeki “yaratıcı sınıf” olarak da kavramlaştırılan “insan sermayesini (human capital)” ifade eder. Ekonomistler, yetenekli, iddialı, eğitilmiş ve girişimci insanların ekonomik ilerlemede merkezi bir güç olduğu konusunda hemfikirlerdir. Florida'ya göre (2012: 231) yaratıcı sınıfın payı ve yetenek indeksi ile yüksek teknoloji şirketlerinin ve yeniliklerin seviyeleri arasında yakın bir ilişki vardır.

Yaratıcı sınıf ile genel olarak lisans ve lisansüstü eğitim almış kişiler anlatılmaktadır. Mühendislik, tıp, mimarlık, meslekî eğitim, sanat, spor, medya, pazarlama gibi meslek alanları bu gruba girmektedir. Bunların ortak yönü, bünyesinde yaratıcılık barındıran meslekler olmalarıdır (Kloudová ve Chwaszcz 2012: 59).

1.1.3. Hoşgörü (Tolerance)

Bir bölgenin, kentin veya ülkenin siyasi ve toplumsal ortamı, okulu ve eğitimi, eğlence ve dinlenme mekânları, konutları ve doğal çevresi, ulaşılabilirliği gibi faktörleri oranın yaşam kalitesini göstermektedir. Çeşitli bilimsel, sosyal ve kültürel aktivitelerin rahatlıkla yapılabildiği, düşüncenin özgürce ifade edilebildiği ve farklılıklara hoşgörü ile yaklaşılabilirdiği yani yaşam kalitesinin yüksek olduğu yerler, anlayışın ve dolayısıyla yaratıcılığın yüksek olduğu yerlerdir (Kloudová ve Chwaszcz 2012: 62-63).

Hoşgörü ve çeşitliliğe açıklık, materyalist-sonrası değerlere doğru giden geniş kültürel değişimin bir parçasıdır. Bu bağlamda bazı bölgelerin yetenek üretme, çekme ve yetenek tutma konusunda diğerlerinden daha iyi olması, onların açık, çeşitli ve hoşgörülü olmalarıyla ilgili her şeye sahip olmalarından ileri gelmektedir (Florida 2012: 232-233).

2. Bulgular

2.1. Kültür Endüstrisi ve Yaratıcı Endüstri

Sosyal ve kültürel sermayeyi ekonomiyle bütünleştiren yaratıcı ekonomilerin temelinde “yaratıcı endüstriler” yer almaktadır. Yaratıcı endüstriler, günümüzde

deneyim ekonomisi, yaratıcı ekonomi ve kültür ekonomisi gibi farklı isimlerle de tanımlanmaktadır (Özdemir 2018: 15).

Yaratıcı ekonominin itici gücü, şehirlerde ve bölgelerde bulunan yaratıcı sınıflardır. Şehirlerin kalkınmasında büyük rolü olan yaratıcı sınıflar, aynı zamanda iş alanı yaratma potansiyeli olan etkinlikler meydana getirirler (Hocaoğlu, 2015: 190). Bu bağlamda yaratıcı endüstriler Howkins tarafından şu şekilde belirlenmiştir: “Reklamcılık, mimari, sanat, zanaat, tasarım, moda, film, müzik, performans sanatları, yayıncılık, Ar-Ge, yazılım, oyuncaklar ve oyunlar (bilgisayar oyunları hariç), Tv ve Radyo, Bilgisayar oyunları (Esen ve Atay 2017: 64).

Yaratıcılık, yeni fikirlerin üreticisi olmasının yanı sıra tasarım, bilim ve teknolojiyle birlikte hareket etmektedir. Ekonomik ve kültürel yaratıcılık temelindeki “teknolojik ve bilimsel yaratıcılığın birleşim kümesi”, UNCTAD (2010: 3) tarafından görselleştirilmiştir. Şemaya göre ekonomik ve kültürel yaratıcılık hem teknolojik hem de bilimsel yaratıcılığı beslemektedir. Üçgen şeklinde oklarla oluşturulan şemanın tabanında bulunan “teknolojik ve kültürel yaratıcılık”, zirvede ise “bilimsel yaratıcılık” yer almaktadır. Bu üçgenin tam ortasında bunlarla karşılıklı etkileşim içinde olan “teknolojik yaratıcılık” bulunmaktadır. Buradan hareketle dünyada yaratıcılığın egemenliğinde bir ekonomik hareketin olacağını ve geleceğin bu bağlamda biçimleneceğini söylemek mümkündür. Yine 2013 yılında hazırlanan *Yaratıcı Ekonomi Raporu* da bu verileri desteklemektedir (Vardar 2017, Özdemir 2018: 10).

UNCTAD’ın 2010 yılında yayımladığı *Creative Economy: A Feasible Development Option* raporu Türkiye ekonomisinin yaratıcılık bağlamında “şekillenmediğini” göstermektedir (UNCTAD 2010: 132). Rapordan hareketle dünya ekonomisinin artık yaratıcılık temelinde şekillendiği ve Türkiye’nin bu pasta paylarından oldukça küçük bir kısmında yer aldığı söylenebilir. Bu bağlamda Türkiye’nin 2023 ekonomi hedeflerindeki önceliği ekonomide yaratıcılığı geliştirmek olmalıdır.

2.2. 2014-2020 Avrupa Birliği Programlarında Yaratıcı Endüstri

Yaratıcı endüstriye büyük önem veren Avrupa Birliği, “kültür” ve “medya” sektörlerine yönelik hibelerini 2014-2020 döneminde “Yaratıcı Avrupa” programı altında toplamıştır. Bu program kapsamında Avrupa’daki sinema, televizyon, müzik ve kültür mirası gibi alanlara büyük oranda kaynak ayrılmıştır.

Avrupa Birliği Programları bünyesinde 2014-2020 döneminde uygulanan programlardan yedisine Türkiye katılma kararı almıştır. Programın “Medya”, “Kültür” ve “Sektör Ötesi Ayak (garanti fonu)” olmak üzere üç alt bölümden oluşan özel amaçları vardır (ABB 2014: 11-13). Bu çalışmanın alanına giren kısım ise kültür alt programıdır. Burada kısaca “yaratıcı aktörlerin desteklenmesi, “iş birliği sağlanması” ve “kültürel mirasa ilginin artırılması” hedeflenmektedir.

UNESCO’nun kültürel mirasa ilişkin programları, AB’nin 2014-2020 planıyla uyumludur. Özellikle yaratıcı aktörlerin kariyerlerini uluslararası hale getirmelerine olanak tanıyacak eylemleri destekleyen bir program olan “Yaşayan İnsan Hazineleri Programı”, bu bağlamda dikkate değerdir. UNESCO’nun Somut Olmayan Kültürel Mirası kapsamında oluşturulan bu sistem, ilk ortaya atıldığı yıl 1993’ten beri gelişimini

sürdürmüştür. UNESCO, bu sistem ile somut olmayan kültürel mirasın yaratım sürecine dikkat çekmek istemiş; bu bağlamda sadece ürüne yönelmeyip, yaratıcı aktörlere de önem vermiştir.

Yaşayan İnsan Hazine Programına göre, somut olmayan kültürel mirasın üretici ve aktarıcıları olan ustalar “yaşayan insan hazineleri” olarak adlandırılmakta ve böylece “sürdürülebilir kalkınma hedeflerine zarar vermeden kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasına” yapacakları katkıya dikkat çekilmektedir (Oğuz 2008: 6). Bu program çerçevesinde yaratıcı aktörlerin (ustaların-öğretici) korunması ve ikinci kuşak yaratıcı aktörlerin (çırakların) eğitiminin sağlanması amaçlanmaktadır. Söz konusu destek, yaratıcı endüstrilerin içeriğiyle de örtüşmektedir.

Kültürel mirasın korunmasında ve sürdürülmesinde etkin bir role sahip olan UNESCO, sadece yaratıcı aktörlere değil, aynı zamanda yaratıcı şehirlere de önem vermektedir. UNESCO’nun “Yaratıcı Şehirler Ağı Programı”, “kent-merkezli yaklaşım” ile paralellik göstermektedir. Buna göre kentler, tarihî ve kültürel yönleri bünyelerinde taşıyan dinamik yapılarıyla yaratıcılığı üretme ve keşfetme gücüne sahiptirler. Program, “yerel aktörler” tarafından yürütülen kültürel endüstrilerinin yaratıcı, ekonomik ve sosyal potansiyelini geliştirmeyi amaçlamakta ve UNESCO’nun kültürel çeşitlilik ideallerini desteklemektedir (UNESCO 2001, Özdemir 2020: 3). Bu gerekçeyle UNESCO, belli temalarda yaratıcı şehirler ağına dahil olan kentleri belirlemiş ve bunları listelemiştir¹.

2.3. Yaratıcı Endüstriler Bağlamında Türkiye’nin 2023 Hedefleri

Küreselleşen dünyada homojenleşmenin azalarak heterojenleşmenin artışı yeni ürünlerin veya sentezlerin ortaya çıkışını kolaylaştırmaktadır. Nasıl ki sosyal bilimlerde disiplinler arası çalışmaların önemi kabul görüyorsa, sektörler arası etkileşimin giderek artmasıyla sorunların çözümünde de disiplinler arası bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda hazırlanacak plan ve politikalar daha fazlaca kullanılabilir ve sürdürülebilir olacaktır. Kısaca, sorunların çok boyutlu tespiti ve çözümü daha akılcı politikalar geliştirmeye yardımcı olacaktır.

2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı, Türkiye’nin 2023 hedefleri doğrultusunda hazırlanmış bir programı içermektedir. Planda “Türkiye’nin ekonomik ve sosyal kalkınma süreci bütüncül ve çok boyutlu bir bakış açısıyla ele alınmış; insan odaklı kalkınma anlayışı çerçevesinde katılımcı bir yaklaşım benimsenmiştir (Kalkınma Bakanlığı 2013: 1).

¹ UNESCO’nun belirlediği temalar, bu çalışmanın konusu bakımından oldukça önemlidir. Yedi tema şu şekildedir: “Edebiyat Şehirleri”, “Gastronomi Şehirleri”, “Medya Sanatları Şehirleri”, “Müzik Şehirleri”, “Sinema/Film Şehirleri”, “Tasarım Şehirleri” ve “Zanaat ve Halk Sanatları” şehirleri (UNESCO 2019). Temalara dikkat edilecek olursa, bunların yaratıcılık ve yaratıcı aktörler ile bağlantılı olduğu görülebilir. Türkiye’den İstanbul (Tasarım), Kütahya (Zanaat ve Halk Sanatları), Gaziantep (Gastronomi) ve Hatay (Gastronomi) olmak üzere dört şehir yaratıcı şehirler ağına dahil edilmiş durumdadır. Daha fazla bilgi için bakınız: (Creative Cities Network 2019).

Gerek ulusal gerekse uluslararası çevrelerden uzun metrajlı sinema filmi çekimi için rağbet gören Nevşehir, bu özelliği itibarıyla Yaratıcı Şehir Ağı içindeki “Sinema/Film Şehirleri” kategorisi için önerilebilir.

Türkiye'nin Onuncu Kalkınma Planı'nda bazı başlıklar belirlenmiş ve her bir başlık için çözüm önerileri sunulmuştur. Bu çalışmanın inceleme alanına giren kısım ise "Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum" başlıklı alt bölümdür. Söz konusu bölüm altında "beşerî sermayenin güçlendirilmesi için işe ve yaşama ilişkin bilgi, beceri ve yetenekleri yüksek ve sağlıklı bireylerin yetişmesinin gerekliliği" (Kalkınma Bakanlığı 2013: 30-31) vurgulanmıştır.

Planda kültürel zenginliğin ve çeşitliliğin korunup geliştirilmesi, kültür ve sanat faaliyetlerinin yaygınlaştırılması belirlenen amaçlardan biridir. Bu bağlamda toplumsal bütünleşmenin ve dayanışmanın artırılması amacıyla hoşgörü ortamını sağlamaya yarayacak politikalar hedeflenmiştir. Aynı şekilde kültür değerleri ve geleneksel sanatların yaşatılmasına yönelik desteklere öncelik verilip bunları etkinleştirecek politikalara devam edileceği vurgulanmış ve tarihi kent bölgelerinin bir bütün olarak korunup kültür ve sanat hayatının merkezi haline getirilmesi amaçlanmıştır (Kalkınma Bakanlığı 2013: 49-50). Tüm bu politikalar temelinde Türkiye'nin 2023 hedeflerinde "yaratıcı kentlerin" oluşturulmasının planlandığını söylemek mümkündür.

2014-2018 dönemini kapsayan ve Türkiye'nin 2023 hedefleri doğrultusunda Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanmış olan Onuncu Kalkınma Planı'nda gerçekleştirilmek istenen hedeflerin "yaratıcılık" ve "yaratıcı endüstrilerle" uyumlu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yapılan son çalışmalar Türkiye'nin belirlediği hedefler doğrultusunda ivedilikle uygulamaya geçmesi gerektiğini göstermektedir².

2019-2023 tarihli On Birinci Kalkınma Planı'nda da aynı şekilde kültür endüstrileri temelli çalışmalara destek verileceğinin ifade edilmesi (SBB 2019: 162) özellikle yerel yönetimlerin bu konulara öncelik vermesi gerektiğine işaret etmektedir. Sonuç olarak yerel ve toplumsal kalkınmayı sağlamak için yetenekli insanların yetiştirilmesi veya yaratıcı sınıfın oluşturulması; yaratıcılığın teşvik edilmesi ve yaratıcı aktörler ile girişimcilerin korunması sağlanmalıdır.

2.4. Yaratıcılık Bağlamında Kültürel Üretkenlik, Yaratıcı Şehirler, Nevşehir

Yaratıcılık ve kültürel üretkenlik ilişkisi, kültürün ekonomik bir değer olarak dönüştürülmesini beraberinde getirmektedir. Kültür ekonomisinin yaratıcılık temelinde şekillendiği dikkate alındığında, bir "özgünlükler alanı" olan kültürün içinde yer aldığı bölgeye uygun bir politikayla yönetilmesi, kültürü "gelir alanına" dönüştürebilecek uygulamaların önünü açabilir. Bu bağlamda özellikle yaratıcılık temelinde şekillenecek kültür turizminin yaratıcı ekonomi alanında itici güç potansiyeli bulunmaktadır.

Kültür ekonomisiyle ilişkili olan kültür turizmi, doğrudan kültür yönetiminin alanı içinde yer almaktadır. Kültürün yönetilebilir bir alan olarak kabul edilmesi, çağa ve bölgeye uygun politikaların geliştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

² Kanada Rotman İşletme Okulu'na bağlı Martin Refah Enstitüsü (Martin Prosperity Institute) tarafından 2004 yılından beri yürütülen bir çalışmayla ülkelerin yaratıcılık endeksi çıkarılmaya başlanmıştır. 2015 yılında hazırlanan Küresel Yaratıcılık Endeksi'ne göre Türkiye yetenekte 53., teknoloji/inovasyonda 58. ve hoşgörüde 123. olmuştur Endeksin genel hesaplamasında ise Türkiye 139 ülke arasında 88. sırada yer almıştır (Florida vd., 2015: 56). Söz konusu endeksten elde edilen verilere göre Türkiye sahip olduğu yaratıcı gücü ve kültürel kaynağı kullan(a)mamaktadır. Endekste ölçüt olarak anılan "Yetenek", "Yaratıcılık" ve "Hoşgörü" kategorileri R. Florida tarafından kuramsallaştırılan 3T modelidir. Bakınız: "Florida ve 3T Modeli".

“Gelişmiş ülkelerde bir gelir alanı olarak kabul edilen kültürün, gelişmemiş ülkelerde bir gider alanı olarak görülmesi” (Özdemir 2012) gelişmemiş ülkelerdeki bu algının gerçekte bir sorun olduğunun göstergesidir.

“Bacasız sanayi” olarak anılan turizm, yaratıcılığın üst düzeyde kullanılabildiği ve aynı zamanda ekonomik değer üreten bir alandır. Bu alanın uygun bir şekilde yönetimi, kültürel kaynakların daha verimli bir şekilde kullanımını sağlayacaktır.

Dünyada turist hareketliliğinin en fazla olduğu dünya kıtasının Avrupa olduğu istatistiksel birkaç raporla tasdiklenmiş durumdadır. Örneğin, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2009 yılında hazırlanan *Dünyada ve Türkiye’de Turizm 2009* başlıklı rapora göre dünyadaki turist akışının yarısından fazlası Avrupa’ya olmaktadır ve raporda Türkiye, gelen yabancı turist sıralaması bakımından 7. ve turizm geliri bakımında 9. sırada yer almıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2009).

Dünyada ve Türkiye’de Turizm 2007 ile *Dünyada ve Türkiye’de Turizm 2008* başlıklı raporlarındaki verilere göre (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2007c, 2008, 2009) gelen turist sayısında artış olmakla birlikte turistlerin geliri arttıracak derecede döviz bırakmadığı anlaşılmaktadır. Bu iki veri arasındaki “paralelsizlik” kültürün yönetilme biçiminde bir sorun olduğunu akla getirmektedir. Bununla birlikte daha önce bahsedilen UNCTAD’ın 2010 yılında yayımladığı *Creative Economy: A Feasible Development Option* raporundaki verilerle Kültür ve Turizm Bakanlığı verileri arasındaki “paralellik” dikkate değerdir. “Bacasız sanayisini” geliştiren ülkelerin aynı zamanda “yaratıcı ekonomi” alanında da üst sıralarda olduğu görülmektedir.

Günümüz çağı, “kültürel yaratıcı çağ” olarak tanımlanabilir (Özdemir 2020: 3). Bu bağlamda kentlerin ekonomik katkısı, yaygın kabuldeki iş gücü ve hacmi ile değil, “ürettiği yaratıcı ürünlerle (creative goods)” ölçülmektedir. Bu ölçümün sebebi, yaratıcı ekonominin hem girişim hem de istihdam yaratıyor olmasından ileri gelmektedir. Bu bağlamda geleceğin ekonomi üreten yapılarının “yaratıcı şehirler/kentler” olacağını söylemek mümkündür.

Yaratıcı kent ile yaşayan kültürel miras arasında üretkenlik ve özgünlük bakımından ilişki bulunmaktadır. Özdemir’in (2020: 7-10) belirtildiği gibi yaratıcı kentlerin başarısı, onların öncelikli olarak özgünlükleri ve çeşitlilikleri ile uyumlu olarak ilerlemektedir. Bu bakımdan “kentsel yaratıcılığın ana belleği ve kaynağı olarak işlev gören yaşayan kültürel miras”, yaratıcı kentlerin oluşturulmasında etkin bir biçimde yer almaktadır. Yine kendi özgün kültürleriyle yaratıcı kentlere dönüşen mekânlar hem kültürel mirası korumakta hem de onu yaşatmakta başarılı olmuşlardır. Dolayısıyla günümüzün yaratıcı kentleri ile geleneksel bilginin yaşamaya devam ettiği kültürel miras arasındaki bağlantı, özellikle yerelde işlevsel olarak kullanılmalıdır.

Yerel, bölgesel ve ulusal kültür politikası şemalarının, kendi çeşitli önceliklerini belirlemeleri noktasında farklılıklar görülmektedir (Menger 2010: 8-9). Günümüzde artık her kent, kendi kültürel politikasını belirlemektedir. Kentler arasındaki farklılık ve çeşitlilik, -doğal olarak var olduğu ve var olacağı için- önceliklerin belirlenmesinde de değişkenliğe sebep olmaktadır. Örneğin, bazı bölgeler yerel mutfağını ön plana alırken, bazıları el sanatlarını ön plana almaktadır. Bu bağlamda şu sonuç ortaya çıkmaktadır: “Kentler, kendi önceliklerini belirleyerek, kendi bağlamlarında kültürel politikalarını yaratmalıdırlar”. Politikalar üretirken “önceliklerin/öne çıkarılması istenen unsurların”

ve “mevcut sorunların belirlenmesi” daha faydalı ve kullanılabilir politikaların doğmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda yaratıcı ekonominin önemli bileşenlerinden biri olan kültür turizmi temelinde projeler geliştirmek ve politikalar düzenlemek ülke ve bölge kalkınmasına fayda sağlamakla beraber bölgeyi cazibe merkezine dönüştürebilir.

Kültür turizminin yararlandığı kültürel kaynaklardan birkaçı şu şekilde sıralanabilir: yaratıcı meslekler (yazarlar, müzisyenler, fotoğrafçılar, grafikerler gibi); festivaller (Nevşehir’de geleneksel hale gelen Cappadox festivali gibi) ve organizasyonlar (galeri ve stüdyo turları gibi); doğal miras (çiftlik, bahçe, yeryüzü şekilleri gibi - Nevşehir bu bakımdan önemli bir konumdadır); somut kültürel miras alanları (arkeolojik alanlar, tarihi alanlar, mezarlıklar gibi); somut olmayan kültürel miraslar (hikâyeler, sözlü gelenekler gibi); alanlar ve tesisler (müzeler, sanat galerileri, tiyatrolar, kütüphane ve arşivler gibi); toplumsal kültürel organizasyonlar (toplumsal sanat kuruluşları, çok kültürlü kuruluşlar gibi).

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2007 yılında hazırlanmış olan “Türkiye Turizm Stratejisi 2023” başlıklı çalışmada yer alan eylem planında “sürdürülebilir kalkınma”, “bölgesel gelişme” ve “küresel eğilim talepleri” anahtar kavramlar olarak göze çarpmaktadır. Bu planlamadaki kentsel ölçekte “markalaşma stratejisi” dikkat çekmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2007a: 62). Bu markalaşma doğrudan yaratıcı kentler olgusuna vurgu yapmaktadır. Bu çerçevede belirlenen kültür kentleri arasında Nevşehir’in olması dikkate değerdir. Amaç ise kültür kentleri olarak belirlenen illerde kültür turizminin canlandırılarak “marka kültür kentlerinin” oluşturulmasıdır.

Doğa ve kültür turizmi açısından zengin olan Nevşehir, aynı zamanda Kapadokya bölgesi içinde yer aldığı için çekim noktası konumundadır. Özellikleri dolayısıyla “kültürel miras bölgesi” olan Nevşehir’de bu mirasların ekonomik değerlerinin ön plana çıkarılması veya bu miraslardan esinlenerek ekonomik değer yaratacak ürün ve hizmetlerin sunulması gerekmektedir. “Gelişmiş ülkelerde kültürel mirasın kültür endüstrileri için tasarım belleği olarak değerlendirildikleri düşünüldüğünde”, yaratıcı ekonomi temelli bakış açısının önemi artmaktadır. Yaratıcı endüstri içinde yer alan böyle bir değerlendirme biçimi, bölgenin kültür turizmini canlandırırken yerel kültürel miraslarının da korunmasını sağlayacaktır (Özdemir 2012: 10-15).

Onuncu Kalkınma Planı’nda “Kentsel Dönüşüm ve Konut” başlığı altında “kentsel dönüşüm projelerinde yenilikçi ve katma değer yaratan sektörlerle, yaratıcı endüstriler ile yüksek teknolojili ve çevreye duyarlı üretimi destekleyen uygulamalara öncelik verileceği” ifade edilmiştir. Program kapsamında şehirlerin cazibesinin artırılması, büyükşehirlerde sosyal uyumun güçlendirilmesi, tarihî ve kültürel değer taşıyan şehir merkezlerinin dönüşümle canlandırılması gibi hedefler öngörülmüştür (Onuncu Kalkınma Planı 2013: 128-197). Bu bağlamda Nevşehir Belediyesi tarafından Temmuz 2020 tarihinde turizme açılan Nevşehir Kalesi ve Kayaşehir, şehir merkezinin dönüşümüyle kazandırılmış bir kültürel mirastır (Nevşehir Belediyesi 2020). Kentsel dönüşüm yapılanması sırasında keşfedilen Kayaşehir, bölgenin yeni cazibe merkezi olmasından bakımından önemlidir.

Kentsel ölçekte markalaşma stratejisi, “zengin kültürel ve doğal değerlere sahip kentlerin markalaştırılarak, turistler için bir çekim noktası haline getirilmesi” (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2007b: 33) anlamını taşımaktadır. Bu bağlamda 2023 bölgesel hedeflerinden birisi kültür turizminin canlandırılarak “marka kültür kentler” oluşturulmasıdır. Bu marka kültür kentlerine *Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007-2013)* kapsamında şehir müzelerinin kurulması, tarihî ve kültürel özelliği olan yerlerin yenileme çalışmalarının yapılması, kongre turizmine yönelik aktivitelerin artırılması ve buna yönelik çalışmaların başlatılması, sanat köyleri kurulması gibi kültürel programların yapılması (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2007a: 62-63) temelinde fiziksel ve sosyal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda Nevşehir’in UNESCO tarafından belirlenen şehirler açısından birine dahil edilmesi için ivedilikle çalışmaların başlatılması önem arz etmektedir.

Raporda bahsedilen başka bir alan “Turizm Gelişim Bölgeleri” konusudur. Strateji, “varış noktası olarak geliştirilecek ve birden fazla ili kapsayan turizm gelişim bölgelerinde yerel ve bölgesel kalkınmada turizmin güçlü bir araç olarak kullanılması” (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2007b: 35) şeklinde belirlenmiştir. Strateji kapsamında Türkiye’de dokuz adet tematik bölge önerilmiştir. Bu illerden beşincisi “Kapadokya Kültür Turizmi Gelişim Bölgesi”dir. İlk olarak bölgede golf alanları oluşturularak cazibesinin artırılması hedeflenmiştir. Ayrıca, Kapadokya’nın trekking için uygun parkurlar sunan coğrafyası sebebiyle yürüyüş etkinliklerinin yapılması, el sanatlarının geliştirilmesi (çömlekçilik, kilimcilik-halıcılık), yöre mutfağı ve bölgesel şarapçılık gibi temel turizm faaliyetlerinin oluşturulması planlanmıştır; Kapadokya’da kültür endüstrisi faaliyetlerinin “sürdürülebilir turizm anlayışı” çerçevesinde pazarlanması amaçlanmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2007a: 73). Bu noktada Nevşehir’e bağlı Kozaklı, özellikle sağlık turizmi açısından canlandırılabilir destinasyon alanlarından biridir.

Bölgenin tarihî ve kültürel değerlerinin yanı sıra doğal kaynaklarının yaşatılması, korunması ve geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yürüten Kapadokya Alan Başkanlığı 7174 sayılı kanunla kurulmuştur (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2019). Bölgenin yaratıcı endüstrilerinin desteklenmesi açısından önemli bir adım olan bu kuruluşun faaliyetlerini yaygınlaştırması bölgenin kültürel üretkenliğine artı bir değer katacaktır.

Önceden planlanmış, genellikle her şey dahil fiyat ile kampanyalar düzenleyerek grup halinde ve devamlı olarak belli yerlere tur şirketlerince düzenlenen ve kabaca 1950’lilerde başlamış turizm çeşidine kitle turizmi denilmektedir. Günümüzde artık kitle turizminin verimli olmadığı, kültür turizminin hem turistler hem de bölgeler için daha etkili olduğu görüşü kabul görmektedir. Bu bakımdan bölgede kültür turizmini canlandırmaya yönelik politikalar geliştirilip hayata geçirilmelidir. Gelişmiş ülkelerde gelir alanı olarak görülen kültür, ülkeye maddî kazanç sağlarken, aynı zamanda kültürel miras ürünlerinin korunmasını ve yaşatılmasını beraberinde getirmektedir. Böyle bir bakış açısı, geleneği sürdürme ve deneyimleme gibi kültürel miras koruma yaklaşımlarını da desteklemektedir (Özdemir 2012: 9-10).

Kültür turizmi, kültürel mirastan beslendiği için özü itibarıyla yaratıcıdır. Yerel kültürün ve geleneksel bilginin deneyimlenmesini beraberinde getiren yaratıcı turizm,

uyumlu bir biçimde yaratıcı kentlerin gelişimini desteklemektedir. Özgünlükler alanı olan kültürden beslenen turizm, bu şekilde hem yaratıcı bir alana dönüşmekte hem de yaratıcı sınıfı kendine çekmektedir. Bu bağlamda kent merkezli yaklaşım içinde yer alan kültür turizmi şehirlerin yaratıcı yönlerinin geliştirilmesinde anahtar bir rol oynamaktadır (Gülüm 2015: 88, Özdemir 2020: 16).

“Devlet merkezli” bir politika, ağırlıklı olarak, eşitlikçi bir niteliğe sahiptir. Bununla birlikte rekabet, ancak sosyal maliyetlerin yükselmesini sağladığı noktaya kadar yaratıcılığı ve kültürel üretkenliği arttırabilir. Büyük şehirlerin sanatsal prestij ve kültürel kalkınması, onunla rekabet içine giren kentler pahasına, bütün ülkenin prestijine yararlı olabilir. Bu bağlamda çok kültürlülük ve kozmopolitlik, yaratıcılık odaklı çeşitliliğin anahtar bileşenleri olabilir (Menger 2010: 8).

Yaratıcı kişiler veya aktörlerin varlığı, yeni fikirlerin dolaşımı, teknolojinin rolü ve farklılıklara tolerans, temelde bölgesel ve genelde ulusal büyümeye ivme kazandıracak etmenlerdir. Bu bağlamda ekonomik büyümeyi sağlamak, yaratıcı insanları çekmek ve dolayısıyla yenilik yaratmak için bölgelerin bu üç bileşene göre politikalar üretmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Menger’in ifade ettiği gibi (2010: 2) gelişim için “kent merkezli” bir politika benimsenmelidir. “Devlet merkezli bakış açısından uzaklaşıp kültürel üretkenliğin bir tür kuluçka makinesi olan kent üzerine” odaklanılmalıdır.

2.5. Nevşehir’de Yaratıcı Aktörler

Bölgesel büyüme temel gücünü, yeniliğe açık olup farklılıklara hoşgörü ile yaklaşan yani yaşam kalitesi yüksek yerleri tercih eden yaratıcı sınıftan almaktadır (Seki 2012: 61-62). Yaratıcı sınıfın önemli bir tarafı, ortaya çıkarttıkları ürünün tescil boyutudur. Bu açıdan Florida’ya göre (2002: 18-19) “şehirler yeni uluslardır”. Şehirlerin coğrafi işaretleri, bir anlamda onların flamalarıdır. Nasıl ki bir ülkeyi bayrağından tanıyabiliyorsak, artık şehirleri de coğrafi işaretlerinden tanıyabilmekteyiz. Öyle ki bu işaretler, artık şehrin kimliği olarak anılacak hale gelebilmektedir³.

2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı’nda insan odaklı bir kalkınma anlayışının benimsendiği ve bu çerçevede katılımcı yaklaşımın temel alındığı ifade edilmiştir. Planda uluslararası iş bölümü, değer zinciri gibi kavramlara yer verilip, bölgesel dinamiklerin ve o bölge içerisinde faaliyette bulunan bireysel yeteneklerin saptanması amaçlanmıştır. Çalışmada da Nevşehir’in gerek geleneksel gerekse yaratıcı sınıflarına ve aktörlerine dikkat çekilmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda inceleme, bütünsel anlamda, bir bölgenin kalkınması için gerekli olan yaratıcı aktörleri ele almaktadır. Bu amaçla üç gruba ayrılan yaratıcı aktörler sanat dalları bağlamında değerlendirilmektedir.

³ Türkiye’den birkaç örnek verilebilir: Adana Kebabı (Tecil No: 65); Adapazarı Islama Köftesi (Tescil No: 167); Afyon Mermeri (Tescil No: 114); Ahlat Bastonu (Tescil No: 298); Devrek Bastonu (Tescil No: 71); Simav El Halısı (Tescil No: 4); Nevşehir Kabak Çekirdeği (Tescil No: 415); Avanos Çömleği (Tescil No: 293). Daha ayrıntılı bilgi için bakınız: (Türk Patent Enstitüsü 2019c).

Kenti dönüştürme gücü olan en büyük kuruluşlardan biri kentte yer alan üniversitelerdir. Yaratıcı sınıfa ilişkin göstergelerden biri yükseköğretim ve üzeri eğitim alanlarının sayısıdır. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi adıyla faaliyette bulunan devlet üniversitesiyle birlikte kentte ayrıca Kapadokya Üniversitesi adıyla bir de vakıf üniversitesi eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadır. 2007 yılında ilk olarak Nevşehir Üniversitesi adıyla kurulan kurum 2013 yılında ismini Nevşehir Hacı Bektaş Veli üniversitesi olarak değiştirmiştir.

Yirmi binden fazla öğrencinin eğitim gördüğü Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nin yerleşkelerinde bilimsel faaliyetlerini yürüten fakülte (9), yüksekokul ve meslek yüksekokulu (11), enstitü (4), araştırma ve uygulama merkezleri (18) bulunmaktadır. Ana yerleşke, Kapalı Spor Salonu ve tesisleri, Merkezi Laboratuvar, Kültür ve Kongre Merkezi gibi gerek bilimsel gerekse sosyal ve kültürel aktivitelere olanak tanıyan mekânlara sahiptir (<http://web.nevsehir.edu.tr/tanitim/> Son Erişim Tarihi: 30.11.2020). Üniversite bünyesinde birçok araştırma merkezi olmakla birlikte özellikle NEVKAM doğrudan bölgenin kültürüne yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Kuruluş ve işlevi bakımından şehrin turizmine ve kültürel değerlerine katma değer yaratan NEVKAM içinde faaliyetlerde bulunan Kapadokya Yaşayan Miras Müzesi (<https://mirasmuzesi.nevsehir.edu.tr/tr> Son Erişim Tarihi: 30.11.2020), Nevşehir'in yaratıcı endüstrisi bağlamında dikkate değerdir. Çömlekten seramiğe, giyim kuşamdan ev aletlerine kadar birçok etnografik malzemenin bulunduğu bu müzede görsel sunumların dışında bölgenin kültürünün müze uzmanları tarafından canlandırılması ise geleneğin “yaşatılarak korunması” (Ekici ve Fedakâr 2013: 50-60) ve aynı zamanda arşivlenmesi açısından işlevseldir. Çalışanların ayrıca çeşitli uyarlamalar yaparak bölgenin geleneksel sanatlarını yansıtmaları ve yaratıcılıklarını kullanmaları ise söz konusu müzeyi yaratıcılık faaliyetinde bulunan merkezlerden biri haline getirmektedir.

Müzeler, kent odaklı yaratıcılık faaliyetlerinin merkezleri olup yaratıcılığın üretildiği ve dikkat çekildiği mekânlardandır. Geleneksel bilginin canlandırıldığı ve bu sayede korunduğu yerler olan yaşayan kültürel miras müzeleri, geleneksel-yerel bilginin yaşatıldığı yaratıcı mekânların başında gelmektedir (Özdemir 2020: 17).

Onuncu Kalkınma Planı'nda (2013) üniversite ve kamu kurumları bünyesindeki araştırma merkezlerinin, özel sektörle yakın iş birliği içinde çalışması ve etkin bir şekilde yönetilen sürdürülebilir yapılara dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Bu amaç, Florida'nın 3T modelinden biri olan Teknoloji bağlamına işaret etmektedir. Üniversitedeki araştırma merkezlerinin bu noktada çalışmalar yürütmesi gerekmektedir.

Kurum bünyesinde bulunan her bir yazar ve yazdığı kitap, müzisyenler ve icra ettiği müzik, ressamlar, fotoğrafçılar, grafikerler ve tasarladıkları ürünler, üniversite bünyesindeki sosyal ve kültürel alana hizmet eden tesisler yaratıcı kültürel kaynaklardır. Özellikle üniversiteler tarafından düzenlenen sempozyum, kongre ve konferanslar yaratıcı sınıfın kente gelip kenti görmesi, çeşitli organizasyonlarda bulunması, üniversitenin kentte oynadığı rolü göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Bugüne kadar Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nin sponsorluğunda Nevşehir kültür ve tarihi ile ilgili çeşitli kitaplar yayımlanmıştır. Bu noktada üniversite

eğitim işlevinin yanı sıra yaratıcı kültürel sektörlerden biri olan yayın endüstrisi görevi görmüş ve görmeye de devam etmektedir⁴.

Tarihsel geçmişi göz önünde bulundurulduğunda kültürlerin beşiği olarak tanımlanabilen Kapadokya, yerel ürünlerin turizmle birleştiği bir kavşak noktasıdır. Yöresel mimari ve bu mimari ile yeniden tasarlanan butik oteller, geleneksel el sanatları, mutfak kültürü, çeşitli yöresel festivaller şeklindeki toplu etkinlikler gibi faaliyetler kültür turizmi bağlamında gelir getiren alanlardır. Nevşehir ve bölgesi tarihi yapısıyla olduğu kadar el sanatları (gelenek yaratıcılarının mekânı olması) bakımından da önemli merkezlerden biridir. Ürgüp ve Avanos'ta halı-kilim dokumacılığı, Avanos'ta çömlekçilik, Hacı Bektaş'ta oniks taşı işlemeciliği, Kayseri'nin Yeşilhisar ilçesine bağlı olup adını Soğanlı Köyü'nden almakla beraber Nevşehir'de de yapılan Soğanlı Bebekleri bölgenin el sanatlarını yani yaratıcılık potansiyelini oluşturmaktadır.

Nevşehir'in merkezinde daha çok halı-kilim, çömlek, seramik ve oniks taşından yapılmış aksesuar satılmaktadır. El sanatı ürünleri Nevşehir ve ilçelerinde pazarlanmaktadır. Bazı satış mekânlarında yaratıcılık atölyeleri de yer almaktadır. Bu atölyelere en uygun örnek bölgedeki çömlek atölyeleridir.

Bir unsurun mekânı onun hayatta kalmasında baş rol oynar. Bir yörenin gelişmişliğinin belirlenmesinde sadece yaratıcı sınıfın varlığı yetmemektedir. O yaratıcı sınıfı koruyacak ve mesleğini sürdürmesini sağlayacak çeşitli kültürel politikalar da üretilmelidir. Diğer bir deyişle, geleneğin üreticisi olan yaratıcı sınıfın kendi ürünlerini yaratıcılık atölyelerinde üretmesi gerekmektedir. Ustanın çırağı ile birlikte atölyesinde birlikte çalışması, üretimde turistin yer alması ve atölyenin hemen yakınında ürünü alabilme kolaylığı, alınacak eşyayı daha "cazip" hale getirecektir.

Kültürel üretkenlik bağlamında "usta-çırak-mekân" koruması ve teknolojiyle uyumlu olarak sürdürülmesi gerekmektedir. Bununla birlikte özellikle hediyelik ürünlerde Çin menşeli mallarının satışının engellenmesi oldukça önemlidir. Bu aşamada bölgenin yaratıcı aktörlerinin ürettiği ve yöre kültürüne özgü malzemelerin satışının teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu şekilde bölgenin kültürel imgeleri hediyelik ürüne dönüştürülürken, aynı zamanda geleneksel mesleklerin teknoloji aracılığıyla devamlılığı sağlanacaktır. Böylece hem yaratıcılık teşvik edilecek hem de istihdam için olumlu adımlar atılacaktır.

2.5.1. Nevşehir'de İşitsel Sanatlar ve Yaratıcı Aktörleri

Nevşehir'in yaratıcı sınıfını oluşturan her iki üniversite düzenledikleri organizasyonlarla şehrin yaratıcı endüstrisine katkı sağlamaktadır. Örneğin, 2015 yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Avrupa Birliği Proje Koordinatörlüğü ve Eurodesk Temas Noktası ile Katpatuka Film iş birliğinde düzenlenen ve "1. Kapadokya Eurodesk Kısa Film Festivali" işitsel sanat etkinliklerinden birini oluşturmaktadır. Bu festival için belgesel, kurmaca ve deneysel kategorilerde iki yüz elli üç film başvurusu yapılmıştır (IHA 2015). Bu sayı bölge için önemli olmakla birlikte başvuru yapanların niteliklerine göre istatistiksel sayısının çıkarılması yerel

⁴ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi tarafından yapılan yayımlar hakkında daha ayrıntılı bilgi için bak.: <https://kutuphane.nevsehir.edu.tr/yayinlarimiz>

yaratıcı aktörlerin tespitinde önemlidir. Bu sayede sadece üniversitede öğretim verenlerin ve öğrenim görenlerin değil, üniversite dışından da katılımın ne kadar olduğunun belirlenmesi sağlanacak ve böylece Nevşehir’de yaşayan ve senaryo yazar yaratıcı aktörlerin tespiti gerçekleştirilebilir. Bununla birlikte 2013 yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ve Ahiler Kalkınma Ajansı iş birliğinde “Kapadokya Doğal Film Platosu Haritasının Oluşturulması Projesi” planlanmış ancak nihayete erdirilememiştir. Ahiler Kalkınma Ajansı’nın 2020 yılı çalışma programında bölge film envanterinin güncellenmesinin gerekliliğinin belirtilmesi, film endüstrisine yönelik film platosu ön fizibilite çalışmasının yapılacağına bildirilmesi (Ahiler Kalkınma Ajansı 2020: 22) bölgenin yaratıcı endüstrisi açısından dikkate değerdir.

Şehrin işitsel sanatlarına yönelik olarak özellikle bölgede icra edilen ozanlık geleneğinin ustaları (ozan Sadık Gül, rahmetli Refik Başaran’ın torunu, aynı ad ve soyadı taşıyan Refik Başaran) yaratıcı aktörler arasındadır. İşitsel sanatlar alanındaki aktörlerin tespiti bölgenin yaratıcı endüstrisi açısından önemlidir. Bu bakımdan işitsel sanatlar alanında yapılacak yeni çalışmalarla, Nevşehir’de yaşayan Nevşehir’in yaratıcı aktörlerine yenilerinin eklenmesi, bölgenin yaratıcı ekonomisine katkı sağlayacaktır.

2.5.2. Nevşehir’de Görsel Sanatlar ve Yaratıcı Aktörleri

Üniversitelerin buldukları şehirlerdeki işlevleri oldukça önemlidir. Bu işlevselliğin şehrin ekonomisiyle birleştirilmesi, bölgesel ve ulusal anlamda yaratıcı endüstriye katkı sunacaktır. Bu bağlamda üniversitelerin geleneksel veya modern olarak görsel sanatlar alanındaki etkinlikleri, bölgeye yaratıcı aktörleri çekerken, bölgenin de tanınırlığını arttıracaktır. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi’ndeki NEVKAM öncülüğünde 2011 yılında düzenlenen 1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu’nda poster bildiriler sunulmuş ve sempozyumda yüz yirmi dokuz sanatçı eserlerini sergilemişlerdir. Bu sempozyum, yaratıcı aktörlerin bölgeye çekilmesi açısından önemli bir etkinliktir.

Yine aynı üniversite tarafından 2015 yılında düzenlenen “Ustalarımız” konulu Avanos sergisi ile 1. Kişisel Fotoğraf Sergisi örnek olarak verilebilir. Üniversite bünyesindeki ASEM tarafından gerçekleştirilen 9. Uluslararası Avanos Uygulamalı Seramik Sempozyumu’nda (UAUSS 2015) altı yabancı ve beş Avanoslu çömlek sanatçısı ile üç Türk akademisyenin “Dış Mekân Seramikleri” temalı eserlerini sergilemeleri de dikkate değerdir. Ayrıca üniversite bünyesindeki Güzel Sanatlar Fakültesi ile tasarım alanında eğitim veren meslek yüksekokulları çeşitli sergiler düzenlemektedir. Bu sergilerde sadece modern sanat eserlerinin ve sanatçıların değil, aynı zamanda bölgenin geleneksel yaratıcı aktörlerinin de katılımları ve konferanslar vermeleri kayda değerdir. Bu etkinlikler hem bölgenin gelişimine hem de şehrin yaratıcı endüstrisine artı bir değer katmaktadır.

Nevşehir’e bağlı Avanos’ta çömlekçilik yaygın geleneksel mesleklerdendir. Çömlek, sadece sanatsal değil aynı zamanda geçim kaynağı olup, süs eşyasından bölgenin geleneksel mutfağına kadar hemen her alanda kullanılan bir malzemedir. Çömlek ustaları ise bölgenin yaratıcı aktörleri arasındadır. Bu bağlamda hem geleneksel mesleğin korunması hem de yaratıcı endüstriye katkı sağlaması açısından “Avanos Çömleği” menşe adlı bu coğrafi işaretin 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu

kapsamında 05.09.2017 tarihinden itibaren korunmak üzere 25.12.2017 tarihinde tescil edilmesi oldukça önemlidir (Türk Patent Enstitüsü 2019a). Avanos çömleğinin markalaşması ise özelde ilçenin, genelde ilin marka kentler içine dahil edilmesini sağlayacaktır. Nevşehir, kültürel üretkenlik açısından zengin bir geleneksel birikime sahiptir. Bu özgünlüğün kültür endüstrisiyle desteklenmesi gerekmektedir⁵.

Gastronomi olarak tanımlayabileceğimiz mutfak kültürü de bir sanat alanıdır ve bu kültürün aşçısı, o kültürün yaratıcı bir aktörüdür. Mutfak kültürü hem damağa hem de göze hitap etmektedir. Kültürel endüstrinin yaratıcı alanlarından biri olan mutfak kültürü, aynı zamanda Yaratıcı Şehirler Ağı'nda yer alan temalardan birisidir. Anadolu'nun diğer şehirlerinde olduğu gibi Nevşehir'in de kendine has yöresel mutfağı vardır. Nevşehir'e özgü çorba, ana yemek ve tatlıların yanı sıra bölgede üretimi yapılan yaygın içecek şaraptır. Nevşehir, doğal coğrafyasının yanında şarap ve şarapçılığı ile de tanınmaktadır. Bu bağlamda eski şirahanelerin ve şaraphanelerin turizmde işlevsel kullanımı bölge turizmine artı bir değer katacaktır.

Yukarıda sayılanların dışında bölgede başka görsel sanatlar ile yaratıcı aktörler de şehrin gelişmesine katkı sağlayacak yaratıcı endüstriler haline getirilebilir. Bunlardan biri Kapadokya yöresine ait olmayan ancak tüm dünyada bilinen bez bebeklerdir. Nevşehir'deki Kapadokya Sanat ve Tarih Müzesi'nin kurucusu Sibel Sibel Radiye Gül'dür. Türk kültüründe derin izler bırakan geleneksel meslekleri günümüze kostümlü olarak taşıyan bu yaratıcı aktör, Kapadokya bölgesine kazandırdığı Sanat ve Tarih Müzesi'nde el yapımı bez bebekleri sergilemektedir. Sibel Radiye Gül, Türk tarihinin izlerini yansıtan bebekleri ile Türk kültürünün ve Nevşehir bölgesinin tanıtımına hizmet etmektedir. "Geleneğin minyatürleşmesi" olarak da tanımlayabileceğimiz bu sanat UNESCO'nun programlarına dahil edilmelidir. Bu geleneği sürdüren Sibel Radiye Gül ise Yaşayan İnsan Hazinesi kapsamına alınmalıdır.

Geleneğin minyatürleşmesi, bazı kültürel miras ürünlerinin korunması açısından önemli ve hatta gereklidir. Bugün, mekânların yok edilmesiyle kaybolan kültürler minyatürleşerek nefes alanı veya çıkış yolu bulabilmişlerdir. Bu bağlamda minyatürleşen herhangi bir kültürel miras geleneksel ve özgün niteliklerine sadık kalınarak, estetiğe feda edilmeden kendini güncelleyip yaşamaya devam ettirilmelidir.

Nevşehir'in resim alanında önemli ressamlarından biri İsmail Başer'dir. Heykeltıraş ve ressam İsmail Başer, Göreme Açık Hava Müzesi'nin girişinde Kapadokya'yı ve Türk kültürünü yansıtan resimler yapmaktadır. Sadece tuval üzerinde çalışmayan Başer, aynı zamanda papirüs yapraklarına da Kapadokya manzarası ve derviş resimleri resmetmektedir. Yaratıcı aktör tanımlamasına uygun olarak evinin bahçesinden toplayıp kurduğu vişne yapraklarına da Kapadokya resimleri yapan sanatçı (Anadolu Ajansı 2014), UNESCO'nun Yaşayan İnsan Hazinesi listesine dahil edilmesi gereken yaratıcı kültürel aktörlerden birisidir.

⁵ Yörenin mutfağı içindeki kuruyemiş kabak çekirdeği de coğrafi işaret olarak tescillenmiştir. Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 30.10.2017 tarihinden itibaren korunmak üzere 11.02.2019 tarihinde tescil edilmiştir (Türk Patent Enstitüsü 2019b).

Bölgede Ebru sanatı da icra edilmektedir. Yaşayan ebru sanatçıları arasında Naile Bozkurt (Naile Sanat Evi-Ebru Sanat Merkezi/Uçhisar-Göreme) ve Güler Somtürk (Kapadokya Ebru Sanat Evi/Ürgüp) sayılabilir.

Bölgenin hat sanatı ustaları da vardır. Ahmet Avlanmaz hat alanında yaratıcı aktörler arasında sayılabilir. Bölgede resim, ebru ve hat sanatı yanında gravür de icra edilen mesleklerdendir. Bu meslek alanında tespit edilen tek yaratıcı aktör Yaşar Alan'dır (Alkan 2019).

Bölgede taş işçiliği ve taş yontuculuğu mesleği temel geçim kaynaklarından biridir. Şehrin mimarisinde en büyük katkıyı veren bu ustalar bölgenin desteklenmesi gereken ilk sıradaki yaratıcı aktörlerindedir. İl ve ilçelerinde özellikle konaklarıyla ünlü olan ve bu sayede birçok dizi ve filme mekân sağlayan Nevşehir'in bu aktörlere ve mesleğe destek vermesi gerekmektedir. Taş ustalarına çeşitli platformlarda yer verilmesi, yaşayan taş ustalarının UNESCO Yaşayan İnsan Hazine programına dahil edilmesi gerekmektedir.

2.5.3. Nevşehir'de Dramatik Sanatlar ve Yaratıcı Aktörleri

Dramatik sanatlar, yaratıcılığın üst düzeyde kullanıldığı alanlardandır. 2010 yılında Nevşehir Belediyesi, Sabancı Vakfı ve Nevşehir Türk Kadınlar Birliği ortaklığında Birleşmiş Milletler destekli bir proje gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında oluşturulan Nevşehirli Kadınlar Amatör Tiyatro Topluluğu oyuncuları "Sinyalizasyon-Biz de Varız" isimli oyunlarını sahnelemişlerdir. Proje kapsamında Nevşehir'de yaşayan yirmi kadın üç aylık bir tiyatro eğitimi alıp kendi yaşadıkları olayları sahneye gösterime sunmuşlardır. Tiyatro, beş aylık dönemde on defa düzenlenmiş ve oyun, Nevşehir'in yedi ilçesinde sahnelenmiştir (CHA 2010, Sabancı Vakfı 2010). Bölgede icra edilen dramatik sanatlar yelpazesinde, bölgesel kalkınma ve kadının bireyselleşmesi adına önemli bir adımdır. Bölgede bulunan devlet üniversitesinin de bir tiyatro kulübünün bulunması ve çeşitli dönemlerde oyunlar sergilemesi de dikkate değerdir.

Bugün geleneksel sanatlardan biri olarak kabul edilen meddah ve gölge oyunu geleneklerini yaşatacak ustaların olmayışı bu mesleğin kaybolmasına sebep olmaktadır. Anadolu'nun büyük şehirlerinde yaşayan "son meddah" klişeleri ile anılan bu yaratıcı aktörler Yaşayan İnsan Hazinesi kapsamına alınmalı ve çeşitli illerde bu faaliyeti yaşatacak çıraklar yetiştirebilmeleri için destek verilmelidir. Mesleğin kaybolmaması ve sürdürülebilirliği için çırak yetiştirmek oldukça önemlidir. Bununla birlikte yerli ve yabancı turist ağırlayan Nevşehir'de turiste de cazip gelecek bölgeye özgü kültürel unsurlar seyirlik oyunlarla canlandırılabilir. Bölgede halen eğlendirme şekli olarak sunulan Türk Gecelerinde bölgenin kültürel yapısına uygun olmayan seyirlik oyunlar denetimden geçmelidir. Bu bağlamda Türk gecelerinde alternatif olarak meddah veya karagöz geceleri etkinlikleri düzenlenebilir.

Sonuç

Günümüz küresel ekonomisinde yaratıcılık ve buna bağlı olarak rekabet edebilirlik, piyasalarda rol oynayan temel aktör konumundadır. Bu bağlamda ülke ekonomisine katkı sağlamak amacıyla ekonomide yaratıcılığın etkisi üzerine yapılan çalışmaların son yıllarda arttığı görülmektedir. Dünyada yapılan çalışmalarda sorunların tespit edildiği ve buna uygun çözüm önerilerini kapsayan politikaların önerildiği görülmektedir. Bu yaklaşımlardan biri R. Florida'nın bölgesel kalkınmayı gerçekleştirmek için belirlediği üç temel aktör olup 3T olarak isimlendirilir: "Yetenek/Yaratıcı Sınıf", "Teknoloji" ve "Tolerans/Hoşgörü". Ülkemizde hazırlanmış olan Onuncu Kalkınma Planı'nda bu üç aktöre yönelik politikalar olduğu görülmekle birlikte bunların uygulamaya geçirilmesi hem bölgesel hem de ulusal çapta kalkınmayı hızlandırabilir.

Son yıllarda yaratıcı ekonomi önem kazanmıştır. Yaratıcılık yeni fikirlerin geliştirilmesi, özgün tasarımların gerçekleştirilmesi, yeni buluşların yapılması anlamına gelmektedir. Yeniliğin, daha kapsayıcı biçimde inovasyonun gerçekleşip sürdürülebilirliği için teknoloji temelinde yaratıcı aktörlere ve toleransa ihtiyaç vardır. Bunlar tek başlarına olduklarında anlamsız veya güçsüzken, bir araya geldikleri zaman olumlu sonuçlar ortaya çıkarırlar. Bu bakımdan sadece yaratıcılık kendi başına yeterli değildir. Ancak yaratıcı kümelerin kentte varlığı, kenti cazibe merkezine çevirip oranın tercih edilir kılınmasında önemlidir. Bu bağlamda yaratıcı sınıfı, ekonomiye ivme kazandıran bir itici güç olarak görmek gerekir.

Bu çalışmada Florida'nın belirlediği üç aktörden özellikle yaratıcı aktörler ve onların bir grubunu oluşturan yaratıcı sınıflar üzerinde durulmuş; Nevşehir'deki yaratıcı sınıf tespit edilip, bu sınıfların desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Çünkü günümüz küreselleşme çağında kültürel mirasın korunup gelecek kuşaklara aktarılması ancak bu şekilde mümkündür.

Yaratıcı bir aktör olarak sanatçılar, kültürel mirasın temel taşıyıcılarıdır. İlde bu kişilerin tespit edilmesi ve UNESCO'nun Yaşayan İnsan Hazinesi ağına dahil edilmesi gerekmektedir. Yaratıcı aktörlerin tamamını kapsayan yaratıcı sınıf zümresi için devlet destekleri sağlanmalıdır. Devletin resmî kurumları ile bölgenin sivil kuruluşları arasında iş birliği yapılmalı ve ortak projeler üretilmelidir.

Nevşehir ilinde yaratıcı aktör olarak isimlendirilen ve kültür endüstrisinin bir parçası olan sınıfın özellikle teknolojiyi kullanmaları noktasında desteklenmeleri gerekmektedir.

Zanaat olarak nitelendirilen nalbantlık, demircilik gibi mesleklerin ve bu mesleği icra edenlerin, bir heykeltıraştan, bir ressamdan veya bir ebru sanatçısından ayrı tutulması bu çalışmanın çıkış noktalarından biridir. Bu "ilkel" düşünce tarzı J. Goody'nin *Yaban Aklın Evcilleştirilmesi* (2001) adlı kitabında değindiği şekliyle "biz-onlar, uygar-barbar, mantıksal-mantık dışı" şeklindeki anlayışın devamı gibidir. Bu çalışmada zanaatkar da bir yaratıcı aktör kabul edilmektedir. Genelde zanaatkarlık olarak adlandırılan nalbantlık, ayakkabıcılık, demircilik gibi meslekler yaygın olarak bölgenin sanayi sitelerinde faaliyet göstermektedir. Yaratıcı sınıf bu mekânlardan çıkarılıp, geçmiş, hafızası olan mekânlara taşınmalı ve bu sayede yaratıcılık ile bağlamın bütünleşmesi sağlanmalıdır.

Nevşehir Belediyesinin UNESCO tarafından belirlenmiş olan şehirler ağından birine dahil olması ve bu konuda ivedilikle çalışmalara başlaması bölgenin yaratıcılığının geliştirilmesine katkı sunacaktır. Gerek ulusal gerekse uluslararası çevrelerden uzun metrajlı sinema filmi çekimi için rağbet gören Nevşehir, bu özelliği itibarıyla Yaratıcı Şehir Ağı içindeki “Sinema/Film Şehirleri” kategorisi için önerilebilir.

İlin yeni destinasyon alanlarında bölgenin SOKÜM ürünlerinin tanıtılması başta olmak üzere kültür endüstrisine yönelik çalışmalar başlatılmalıdır. Bu türden faaliyetler, ayrıca bölgedeki yaratıcı aktörlerin desteklenmesini sağlayacaktır.

Sanatçıların, gelenek pazarlayıcılarının, izleyicilerin bilinçlendirilmesi ve bölgesel politika bağlamında “ortak akıl” ile hareket edilmesi gerekmektedir. Aksi bir durumda günümüzde olduğu gibi ürünün daha fazla satılması adına “turistikleştirmeye (turistification)” maruz kalınabilir. Daha fazla turist çekmek adına, o yöreye uygun olmayan ürünlerin satılması ise yöre turizmine yönelen en büyük darbelerden biridir. Çünkü bu çekirdeğin, özün (core) korunması, yeni filizlerin doğmasını sağlayacak esas yapıyı oluşturmaktadır.

Sonuç olarak Nevşehir ilinde kültür yönetiminin daha planlı olması ve kültürel üreticilik bağlamında yaratıcı aktörler özelinde uygulamaların teşvik edilmesi önem arz etmektedir. Bu süreçte yerel yönetim ile özellikle üniversite başta olmak üzere ildeki diğer kurum ve kuruluşlar iş birliği içinde hareket etmelidir.

Kaynaklar

- ABB. (2014). *Avrupa Birliği Programları (2014-2020)*.
https://www.ab.gov.tr/files/SBYPB/birlik%20programlari/ab_birlik_programlari.pdf
 (Son Erişim Tarihi: 20.04.2019).
- Ahiler Kalkınma Ajansı. (2020). *2020 Yılı Çalışma Programı*.
<https://www.ahika.gov.tr/assets/upload/dosyalar/2020-yili-calisma-programi.pdf>
 (Son Erişim Tarihi: 09.12.2020).
- Alkan, Behçet. (2019). “Her Yere Kapadokya’yı Resmediyor”.
<https://www.aa.com.tr/tr/yasam/her-vere-kapadokyayi-resmediyor/1417678>
 (Son Erişim Tarihi: 21.04.2019).
- Anadolu Ajansı. (2014). “Kapadokya’yı Vişne Yapraklarına Resmediyor”.
<https://www.haberler.com/kapadokya-yi-visne-yapraklarina-resmediyor-6000863-haberi/>
 (Son Erişim Tarihi: 22.11.2020).
- Aykanat, A. (2017). “Üzerine Bastığımızda Kinetik Enerji Depolayan Kaldırım Sistemi Geliştirildi!”.
<https://www.webtekno.com/uzerine-bastiginizda-kinetik-enerji-depolayan-kaldirim-sistemi-gelistirildi-h22093.html>
 (Son Erişim Tarihi: 19.04.2019).
- CHA. (2010). “Kadınlar, Dünya Kadınlar Günü İçin İkinci Kez Oyun Sergiledi”.
<https://www.haberler.com/kadinlar-dunya-kadinlar-gunu-icin-ikinci-kez-oyun-haberi>
 (Son Erişim Tarihi: 21.04.2019).
- CHA. (2012). “Yaratıcı Ürün ve Hizmetlerin Dünya Ticaretinde Hacmi”.
<https://www.cihan.com.tr/tr/yazici-yaratıcı-urun-ve-hizmetlerin-dunya-ticaretinde-hacmi-yuzde-14-buyudu-844009.htm>
 (Son Erişim Tarihi: 19.04.2019).
- Creative Cities Network. (2019). “Creative Cities Map”.
<https://en.unesco.org/creative-cities/creative-cities-map>
 (Son Erişim Tarihi: 20.04.2019).
- Discovery Channel. (2009). *NextWorld: Future Intelligence*.
- Ekici, Metin ve Fedakâr, Pınar. (2013). “Ege Üniversitesi” Deneyimleriyle Somut Olmayan Kültürel Mirası “Yaşatarak Koruma”. *Milli Folklor*, 100, 50-60.
- Esen, Ü. Bike ve Atay, Özlem. (2017). “Ekonominin Yeni Yüzü: Yaratıcı Ekonomi”. *Sosyoekonomi*, 33, 59-80.
- Florida, Richard; Mellander, Charlotta and King, Karen. (2015). *The Global Creativity Index 2015*. Publication of the Martin Prosperity Institute.
- Florida, Richard. (2002). “The Rise of the Creative Class: Why Cities without Gays and Rocks are Losing the Economic Development Race”. *The Washington Monthly*, p. 15-25.
- Florida, Richard. (2012). *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books.
- Goody, Jack (2001). *Yaban Aklın Evcilleştirilmesi*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Gülüm, Erol. (2015). “Yaratıcı Turizm-Halk Kültürü İlişkisi ve Yerelin Popülerleşmesi”. *Milli Folklor*, 105, 87-98.
- Hocaoğlu, Dilek. (2015). “Yaratıcı Endüstrilerin Yerel Ekonomilerdeki Önemi ve Tasarımın Bu Endüstrilere Katkısı”. *Planlama*, 3, 189-194.

- <http://web.nevsehir.edu.tr/tanitim/> (Son Erişim Tarihi: 30.11.2020).
- <https://mirasmuzesi.nevsehir.edu.tr/tr> (Son Erişim Tarihi: 30.11.2020).
- IHA. (2015). “1. Kapadokya Eurodesk Kısa Film Festivali”.
<http://www.hurriyet.com.tr/1-kapadokya-eurodesk-kisa-film-festivali-finalistleri-belli-oldu-37071061>
(Son Erişim Tarihi: 21.04.2019).
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*.
http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/view/15089/Onuncu_Kalk%C4%B1nma_Plan%C4%B1.pdf
(Son Erişim Tarihi: 20.04.2019).
- Kloudová, Jitka and Chwaszcz, Ondrej. (2012). “Transformation of 3t Model towards the Comparison of Creative Centres within the European Union”. *E a M: Ekonomie a Management*, 4, 56-70.
- Kumral, Neşe. (2010). “Yaratıcılık ve İzmir Üzerine”. *Ege University Working Papers in Economics*.
- Kumral, Neşe ve Güçlü, Mehmet. (2013). “Kültür Ekonomisi ve Bölgesel Politika”. *Ege University Working Papers in Economics*.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007a). *Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2007-2013*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007b). *Türkiye Turizm Stratejisi (2023)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007c). *Dünyada ve Türkiye’de Turizm*.
<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9870/turizm-raporlari.html>
(Son Erişim Tarihi: 19.04.2019).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2008). *Dünyada ve Türkiye’de Turizm*.
<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9870/turizm-raporlari.html>
(Son Erişim Tarihi: 19.04.2019).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2009). *Dünyada ve Türkiye’de Turizm*.
<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9870/turizm-raporlari.html>
(Son Erişim Tarihi: 19.04.2019).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2019). *Kapadokya Alanı Hakkında Kanun*.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.7174.pdf>
(Son Erişim Tarihi: 10.12.2020).
- Menger, Pierre-Michel. (2010). “Cultural Policies in Europe. From a State to a City-Centered Perspective on Cultural Generativity”. *GRIPS Policy Research Center Discussion Paper*, 1-9.
- Nevşehir Belediyesi. (2020). “Kayaşehir ve Nevşehir Kalesi’nde Ziyaretçi Akımı”.
<http://www.nevsehir.bel.tr/haber-detay/6236/kayasehir-ve-nevsehir-kalesi-ne-ziyaretci-akini>
(Son Erişim Tarihi: 10.12.2020).
- Oğuz, M. Öcal. (2008). “Unesco ve Geleneğin Ustaları”. *Milli Folklor*, 77, 5-10.
- Özdemir, Nebi. (2012). “Kültür Ekonomisi ve Endüstrileri ile Kültürel Miras Yönetimi İlişkisi”. *Kültür Ekonomisi ve Yönetim*. Ankara: Hacettepe Yayınları, 9-26.

- Özdemir, Nebi. (2018). “Geleneksel Bilgi ve Kültür Ekonomisi”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 1, 1-28.
- Özdemir, Nebi. (2020). “Yaratıcı Kentler ve Yaşayan Kültür”. *Uluslararası Halkbilim Araştırmaları Dergisi (UHAD)*, 4, 2-23.
- Sabancı Vakfı. (2010). *Sinyalizasyon-Biz De Varız*. https://www.sabancivakfi.org/tr/sosyal-degisim/sinyalizasyon-biz-de-variz-nevsehir-li-kadinlar-amator-tiyatro-toplulugu_ (Son Erişim Tarihi: 21.04.2019).
- SBB. (2019). *On Birinci Kalkınma Planı*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlanı.pdf> (Son Erişim Tarihi: 10.12.2020).
- Seki, İsmail. (2012). “Sportif Faaliyetlerin Bölgelerin Yaratıcılıkları Üzerine Etkisi: Türkiye Analizi”. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 3, 59-77.
- Şimşek, Gül ve Güven, Ahmet. (2017). “Yaratıcı Sektörlerde Türkiye İçin Yeni Bir İvme: Midwood İstanbul Film Stüdyo Kompleksi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 51, 1131-1146.
- Türk Patent Enstitüsü. (2019a). “Avanos Çömleği”. <https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/resources/temp/A5F8ABB6-70D2-4839-915D-36C5088B8289.pdf> (Son Erişim Tarihi: 21.04.2019).
- Türk Patent Enstitüsü. (2019b). “Nevşehir Kabak Çekirdeği”. <https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/resources/temp/0F7B952F-5962-40AF-9663-85EEE6D2D34D.pdf> (Son Erişim Tarihi: 21.04.2019).
- Türk Patent Enstitüsü. (2019c). *Coğrafi İşaret ve Geleneksel Ürün Adı İstatistikleri*. <https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/geographicalRegisteredList/> (Son Erişim Tarihi: 20.04.2019).
- UNCTAD. (2010). *Creative Economy: A Feasible Development Option-Report 2010*. https://unctad.org/en/docs/ditctab20103_en.pdf (Son Erişim Tarihi: 19.04.2019).
- UNESCO. (2001). “UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity”. http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13179&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (Son Erişim Tarihi: 19.04.2019).
- UNESCO. (2019). “Yaratıcı Şehirler Ağı”. <http://www.unesco.org.tr/Pages/519/129/> (Son Erişim Tarihi: 19.04.2019).
- Vardar, Semih. (2017). “Yaratıcı Endüstriler”. <http://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/yaratıcı-endustriler/8360> (Son Erişim Tarihi: 19.04.2019).
- Zengin, Hayat ve Kılınç Ürkmez, Gökçen. (2013). “Yaratıcılık, Yaratıcı Stratejiler ve Anadolu Kentleri: Kayseri Üzerinden Bir Değerlendirme”. *İdealkent*, 8, 86-111.